

CAPUT II

1. Ego flos campi, et lily convallium.
2. Sicut lily inter spinas, sic amica mea inter filias.
3. Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios: sub umbra illius, quem desideraveram sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo.
4. Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.
5. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.
6. Laeva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.
7. Adjuro vos filiae Hierusalem per capreas, cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, quosque ipsa velit.
8. Vox dilecti mei; ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.
9. Similis est dilectus meus capreæ hinnuloque cervorum: en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.
10. En dilectus meus loquitur mihi, surge, propera, amica mea, formosa mea, et veni.
11. Jam enim hyems transit, imber abit et recessit.
12. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit: vox turturis audita est in terra nostra.
13. Ficus protulit grossos suos, vineae florentes dederunt odorem, surge, propera, amica mea, speciosa mea, et veni.
14. Columba mea in foraminibus petrae, in caverna maceriae, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, et facies tua decora.
15. Capite nobis vulpes parvulas, quae demolunt vineas; nam vinea nostra floruit.
16. Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia;
17. Donec aspiret dies, et inclinentur umbrae, revertere, similis esto, dilecte mi, capreæ hinnuloque cervorum super montes Bethel.

PRIMA EXPLANATIO

Exequitur, quod exponere instituit amoris inter istos conjuges, atque laudum certamen. EGO FLOS CAMPI, ET LILIUM CONVALLIUM. Ambiguum est utrius illorum haec oratio sit, nam ex utriusque persona accipi potest, nisi quod ipsa rerum natura postulare videtur, ut eam sponsae tribuamus. Nam se laudare foeminas magis quam viros decet. Quare mea quidem sententia, haec cum proxime

praeteritis adnectenda sunt, et cuncta uno prolatu dici intelligenda, ut post lectuli flores, et post domus laquearia cedarina, quibus illa sponsum ad una secum permanendum invitat, adjiciat nunc sponsa se etiam esse pulchriorem rosa, dicatque continenti et nusquam interrupto spiritu: LECTULUS NOSTER FLORIDUS EST, ET TIGNA DOMURUM NOSTRARUM CEDRINA, LAQUEARIA CYPRESSINA, ET EGO FLOS CAMPI, ut et lectuli amoenitate, et domus magnificentia, et sua ipsius pulchritudine et venustate ad se amandum sponsum provocet, et alliciat. EGO FLOS CAMPI. Quod flos interpres vertit, id in hebreo est חבלת Habaceleth, id porro tradunt genus esse rosae colore nigro quidem, sed specie venusta, et odore suavi: quod valde quadrat sponsae, quae item nigra et formosa superius dicta est.

Sequitur: ET LILIUM CONVALLIUM. Haec sponsa quidem dicit, non tamen de se, ut mihi videtur, sed de sponso potius suo. Quod pronomine addito planius dicas; Ego flos campi, et tu lily convallium. Pro lilio, in hebreo est שונת Susanot, ii vero sunt flores senis foliis. Convallium vero epitasim habet: nam in convallibus laetus haec omnia proveniunt propter humoris majorem copiam. SICUT LILIUM INTER SPINAS, SIC AMICA MEA INTER FILIAS. Haec jam ex persona sponsi dicuntur, quia ab eo quod postremum in oratione sponsae fuit, initium faciens, eam iterum laudat, et quod lilio convallium similis ipse dictus est, docet id sponsae aptissime convenire: nec id solum ut lilio similis sit, sed ut inter spinas lilio: et sibi attributas laudes in sponsam retorquens, auget eas, et amplificat. Nam quae juxta spinas nascuntur rosae, eo pulchiores videntur, eoque magis oblectant oculos, quo spinarum, quibus obsidentur, horridior est species; nam horrore illo illustratur rosarum nitor. Itaque dicit. Quod me lilio sponsa adsimilas, id in te plane quadrat, quippe quae, et aetatis viore et specie lily omnino refers, ut quantum rosa ab spinis distat, tantum ipsa forma praecedas reliquas foeminas, at-

que, ut lilia spinarum juxta positarum appositu videntur pulchriora, sic reliquae foeminae tecum compositae formae decus tuum illustrius reddunt. Cui sponsa rursus: **SICUT MALUS INTER LIGNA SYLVARUM, SIC DILECTUS MEUS INTER FILIOS.** Quantum, inquit, malus et amoenitate foliorum, et pulchra pomorum specie, aut ilicem, aut quercum superat, rigidas et incultas arbores, tantum meus sponsus elegantia formae vincit reliquos. Et certe multum amoenitatis habet malus arbor cum foliis, tum pomis abundans. Nam folia praeter quam quod figuram habent valde concinnam, viridi inficiuntur valde amoeno; pomis vero ex albo, aureoque modice rubentibus nihil ad aspectum pulchrius fieri potest. Ex quo intelligitur majorem laudem, quam quae sibi tributa fuerat, sponsam in sponsum contulisse, uberiorisque illum laudasse: nam lilia, quorum similis dicta ipsa est, nullus ex se fructus edunt; malus vero utroque excellit, et pomis, et specie. Quoniam porro ususaepe venit, ut malus arbor, iis qui ipsam intuentur amoenitate umbrae, pomisque suis desiderium injiciat accedendi proprius, et desidendi sub ipsa, inibique dum se aestus remittit commorandi, pomaque ex ea carpendi; ideo in coepita similitudine persistens, ac longius sponsa progressa, commemorat, se in eandem voluntatem, atque cupiditatem inductam fuisse propius accedendi ad sponsum suum, eum ut vidit pomaque ex eo carpendi, idque ita fecisse. **SUB UMBRA,** inquit, **ILLIUS,** in qua desiderabam desidere, scilicet, et quietem capere, **SEDI,** id est, quod optabam obtinui, perfeci quod cupiebam. **ET FRUCTUS EJUS DULCIS GUTTURI MEO.** Hoc est voti mei compos effecta, quam summam optabam mihi dari illius copiam, consequuta sum. Atqui optarat non solum alloqui, sed et deosculari, et amplecti. Id igitur factum ab se esse honesta verborum translatione significat. Nam viri sui optato aspectu commota, atque ejusdem sermone, atque blanditiis penitus inflammata, media inter verba in complexus illius irruisse intelligenda

est: intelligenda, inquam, est, non quia fecerit, sed quia fecisse fingitur, et ad eam rationem oratio ejus accommodatur. Itaque adhaerens viro suo, collumque ipsius arcte tenens, cupita legisse oscula intelligitur: et ipsos inter amplexus, atque oscula, interruptis vocibus illa dixisse. Nam utsuo postea dicemus loco, eadem ista accident in congressu animae cum Deo, cuius congressus imago hic exprimitur.

Sed pergit: **INTRODUXIT ME IN CELLAM VINARIAM.** Vini nomen, atque rem, ad voluptatem significandam transferri solere, superius dictum est. Cella igitur vinaria, summam quamdam et exaggeratam voluptatem, vel potius cumulum atque conventum voluptatum omnium significat; in eam porro sponsam introduxisse dicitur sponsus, quia suum erga illam amorem, quibus potuit maximis documentis testificatus est, quare subdit: **ET ORDINAVIT IN ME CHARITATEM.** Eo enim introduxit illam in cellam vinariam, id est, in gaudii atque voluptatis domicilium, quia ordinavit charitatem, id est, maxima ipsam, maximeque excellenti, atque conspicua charitate complexus est. Nam ordinandi verbum, ut in re militari usurpatum, cum ordinare acies, cumque ordines militum dicimus, sic hoc loco accipendum est, ut ex hebraea voce, cuius loco ponitur, intelligitur. Nam **דָגָל** Dagal proprie significat vexillum erigere, translate vero eminere, aut insignem esse in re aliqua, ut in acie signifer eminet. Igitur suam erga sponsam charitatem ordinasse sponsus, cum dicitur, id nimirum dicitur, nihil ad summum amorem fecisse sibi reliqui: magna et maxime illustria amoris documenta ostendisse: et tanquam sustulisse amoris signum quoddam, quod illa signum, ut strenui milites faciunt, intrepide sequuta, facile passa est quocumque voluit duci se, atque intromitti. Nam charitas, quemadmodum ipsa nemini insidias facit, ita strui sibi ab aliis, haudquam credit. *Charitas nihil timet, omnia sperat* (1).

(1) 1. Cor. xiii.

Sequitur: FULCITE ME FLORIBUS, STIPATE ME MALIS,
QUIA AMORE LANGUEO. Ea est animi nostri imbecillitas et
infirmitas, ut peraeque gaudio, atque aegritudine laeda-
mum. Itaque haud multo plures sunt, quos aegritudo con-
ficit, quam quos effusa et immoderata laetitia extinguit,
quod in amore maxime cernitur; propterea quod amor, ut
in desiderando est omnium ardentissimus, ita in gaudendo
est effusus, et immoderatus maxime. Quamobrem, qui ar-
denter amant, crebro animo deficiunt, et prope examinan-
tur, nunc acri desiderio, nunc subita objecta laetitia victi,
neque ad sperandum fortes, neque ad laetandum valentes,
sed ad utrumque aequi imbecilles, et magis quam viri, fo-
minae, quarum animi imbecilliores sunt, et ob id impoten-
tius amant. Ex quo affectu ducitur haec oratio. Nam mag-
nitudine gaudii quod ex complexu sponsi hausit, victa
sponsa est, et nimiae laetitiae vires corporis concesserunt.
Itaque exanimata, et inter sponsi manus collapsa, vel dum
collabitur potius, sibi deficienti, quibuscumque rebus pos-
sint, ut opem ferant, a suis comitibus petit, aut certe pe-
tiisse fingitur, non quidem se animo deficere simpliciter
dicens, sed ea loquens quae, quos animus deficit, loqui so-
lent, quod est multo venustius. Ac profecto, ut hoc loco dic-
am, quod singulis prope hujus carminis locis jure dici po-
test, incredibilis est, et major fortasse, quam quae ullo
ingenio explicari possit, et harum litterarum praestantia,
et rerum naturae inter ipsas consensio. Nam, ut de harum
litterarum praestantia primo dicam, cum poesis nihil aliud
sit, quam pictura loquens, totumque ejus studium in imi-
tanda natura versetur: id quod quidam nostri poetae, qui
amatoria scripserunt, parum certe attendentes, cum se pu-
tarent optime dicere, ab optimi poetae officio longissime
recesserunt. Verum ut coepi dicere, cum poesis naturam
imitetur, eamque quodammodo loqui doceat, ac nihil aliud
ad oblatum argumentum afferat praeter apta et decentia
verba: cumque in eo uno poeta maxime elaborare debeat,

ut quae insunt in re proposita, aut quae pro illius rei na-
tura inesse ipsi par est, ea sententiarum, atque verborum
tanquam coloribus expressa, atque descripta ita exhibeat
oculis conspicienda, ut non tam dici, quam agi videantur;
ut quod de Ennio dictum est, si quae ab eo dicta praecclare,
et scripta sunt, eadem dicere musae vellent, eas non aliis
verbis, quam quibus Ennius usus est, usuras fuisse, idem
efficiam ipse, suumque argumentum ita perficiat, eoque
cuncta eloquatur modo, quomodo natura ipsa eloquutura
esset, ei si loqui liceret: cum itaque omnis poeticae praes-
tantiae, atque laudis gloria in hoc uno sit, affirmo in hoc
amorum argumento, et in hac duorum inter se amantium,
mutui amoris expositione, Salomonem reliquos omnium
linguarum, atque gentium poetas, et oratores omnes, tam
longe, tamque multum superasse, ut si, quae illi scripse-
runt cum ejus scriptis conferantur, statuendum sit, in illo-
rum litteris amoris quidem inesse umbram quandam per-
tenuem: solidam autem, et expressam, atque adeo vivam,
et spirantem, atque agentem imaginem contineri in his
Salomonis scriptis. Nihil enim eorum, quae in amore acci-
dunt, a Salomone, vel est praetermissum, vel non ita di-
ctum, quomodo dici optime, et significantissime potest. Nam
quae prima in amore sunt desideria, atque suspiria, eorum
primo loco mentionem fecit: iis adjicit colloquia praesen-
tium mutua, verborumque blanditias, quae natura desi-
derio succedunt: haec sequuntur corporum complexus et
animae atque spiritus communio, quibus ex rebus incredi-
bilis voluptas exoritur, et existit, et qua in re honeste ex-
plicanda alii vehementer laborare solent; itaque vel taciti
totum eum locum praetereunt, vel praeter decorem puden-
tis jacturam faciunt, eam Salomon ita apte exposuit ver-
bis translatis, et mali arboris similitudine inducta, ut
quamvis rem ipsam oculis prope subjicerit, honestas ta-
men, et verecundas aures nihil offenderit. Ac demum ne-
qua in re deesset suscepto argumento, quia interdum con-

tingit, ut ingenti voluptate liquecens, et in laetitiam effusus amatorum animus corpus destituat, quoniamque id non tam saepe viris, quam foeminis accidit, quorum est ingenium imbecillius; ideo sponsam inducit ad extremum laetitiae veluti oneri succumbentem, ac omnibus cum corporis, tum animi viribus dissolutis collabentem. Atque haec ille omnia non commemorat ut facta, sed quo plus, et virium haberet, et suavitatis oratio, quasi agerentur exponit, personas ipsas agentes ea, atque loquentes inducens. Nec vero ad eorum expositionem adhibet a se excogitatas alias, et ingeniose elaboratas, aut sententias, aut verba; sed e media hominum vita, atque consuetudine sumptas voces numeris dulcissimis alligat; ut non tam carmen pannisse videri possit, quam amorem ipsum, affectusque amoris omnes, et quae in amore accident universa excitasse, et motum illis, ac vocem dedisse, in caenamque introducatis imperasse, suam ut quisque personam ageret, eaque diceret, quae pro natura cujusque apta cuique, et convenientia essent: ut vel hoc ipso satis constet prodita haec scripta fuisse a majore facultate, atque vi, quam est humana facultas. Atque haec de praestantia harum litterarum. Quod vero ad rerum naturae consensionem attinet, quis non miretur, tam arctis similitudinum vinculis res, genere et natura plurimum distantes, esse colligatas: tamque consonare inter se ea, quae maxime dissentire videntur, humana scilicet atque divina, corporea et expertia corporis, ut ad coelestes amores, et eorum motus omnes exprimendos, nullis ex rebus propriores, atque expressiores similitudines, et imagines petantur, atque ducantur, quam ex humanis amoribus? Nam quamvis appetitus ille pulchri, qui est in utroque amore, ardentior in uno sit, quam in alio; tamen pro ratione utriusque eadem in utroque amore exordia sunt, ab eisdem, aut a similibus rebus incrementa suscipiunt: similes ac fere iidem motus, et affectus existunt in utroque: progressiones denique utriusque

absolutionesque, et fines sunt prorsus pares. Atque ut pulchri ea species, quae in corporibus cernitur, et qua vulgo notus amor excitatur, ab intelligibili, et incorporeo pulchritudine ducitur, et participatur: estque tanquam umbra quaedam pulchri, quam ipsum veri pulchri veluti corpus in terras jacit, sic corporeus ipse, et terrenus amor, divinum et coelestem amorem imitatur, et iisdem, quibus ille vestigiis ingreditur. Itaque non solum quia hujus amoris, terreni, scilicet, atque humani natura, atque ratio nota nobis est, Salomon, aut potius per Salomonem Deus eo voluit uti, ad insinuandum in animos nostros aliquam notiōnem amoris sui; sed quia inest in illo sui amoris imago ea, qua nulla esse potest, aut expressior, aut melior, idcirco eo usus est. Idque habuit causae, quare tam exquisite, tamque omnibus suis partibus integre constantem humani amoris effigiem in hoc libro perfecerit: nimirum, quia videbat nihil in illo amore praeter lasciva esse, quod non apte, atque commode posset ad divinos amores transferri. Ex quo erat consequens, ut quo plus in hac veluti imagine perficienda elaboratum esset, et quo plus in ea perpolienda curae positum, adhibitis omnibus, et artis, et ingenii coloribus, eo apertior efficeretur, ac notior divini amoris vis, atque natura, cujus in lucem proferendae, et illustrandae causa, omnia ista elaborabantur. Sed de hoc, quoniam alias dicemus, vel potius, quoniam toto opere sparsim dicendum est, nunc plura dicere supersedeamus, et eo revertamur unde digressi sumus. Animo, inquit, destitutor, nec laetitiae vim ferre sustineo: accedite propius, flores date, vina sparpite, fugientem spiritum quibuscumque potest revocari rebus, floribus, vino, pomis revocate. Et ad ipsum sponsum conversa: fulci, inquit, tua laeva, languidum meum caput, vinci dextra occiduum corpus, meque ruentem retine. Hujusmodi namque dici in animi deliquio solent, dicitque ea hic sponsa deficiens, aut certe fingitur dicere. Atque ea cum dicit, non solum illam defecisse intelligimus, sed de-

ficientem, collabentem, opem implorantem ipsam, ejusque declive caput, et suffusas pallore genas pene videmus. Sed sequitur ex sponsi persona: **ADJURO VOS FILIAE SION PER CAPREAS, CERVOSQUE CAMPORUM, NE SUSCITETIS, NEQUE EVIGILARE FACIATIS DILECTAM, DONEC IPSA VELIT.** Animi deliquio somnus succedit, natura videlicet, id agente, quo ipsa quiete languidum reficiatur corpus. Igitur quasi ex deliquio in somnum sponsa incidisset, eam sponsus mollier in lectulo collocasse fingitur: conversusque ad sponsae socias, eas adjurasse, quietem ut ipsae agerent tantisper, dum illa somnum capit. Adjurat autem illas atque obtestatur per capreas, cervosque camporum, propterea quod cum sponsa ipsa, tum sponsae comites virgines inducunt vitae rusticae deditae, et venationis studiosae ex illius gentis more: etenim de Tyriis virginibus, quae Palaestinis vicinae sunt, extat illud Poetae:

Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram.

Et quoniam ita communis ratio sermonis, atque usus fert, ut a quibus aliquid obtinere volumus, eis prospera imprecemur in eis ipsis rebus, quarum studio tenentur; itaque ad militiae deditum agentes, ita te victorem complectar, ad magistratus studiosum, ita te consulem conspiciam dicere solemus; et Poeta lyricus navi, qua in Graeciam traciebat Virgilius, quo ipsum incolumem Athenis redderet, Pollucis benignum sydus, ac secundos ventos sic precabatur:

*Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae lucida sydera,
Ventorumque regat pater,
Obstructis aliis praeter Iapiga,
Navis, quae tibi creditum
Debes Virgilium—*

Quia igitur ita consuetudo, atque ratio nostri sermonis fert, idcirco cervorum, atque caprarum, quarum illae venationi studebant, mentionem infert, obtestaturque sponsus sponsae comites, pro eo quantum cupiunt, dum venantur capreas sibi dari, quas certis ictibus jaculando confiant, uti parcant cubantis sponsae, et somno indulgentis placidissimam quietem rumpere. Atque haec hactenus. Nam quae sequuntur tanquam ex alio nata principio, nova argumenta amoris continent. Vox DILECTI MEI, ECCE ISTE VENIT SALIENS IN MONTIBUS, TRANSILIENS COLLES. Dubium est, utrum hic inducatur sponsa vigilans, et ea quae sibi vigilanti evenerunt exponens, an dormiens potius, et somniorum visis affecta inter dormiendum id loquens, quod per quietem sibi videbatur videre, aut quod per quietem vidisset, quomodoque vidisset, id certe nunc dicens. Non nullis placet, quod item mihi non displicet, novi argumenti hic exordium ponit, sponsamque induci commemorantem sponsi ad ipsam redditum. Nam postquam illa quieti se dedit, discessisse ab ipsa sponsus fingitur, et in agrum se contulisse, paulo post reversurus. Adduntque iidem non oportere, in iis amatoriis sermonibus quarere, quid rerum natura postulet, sed quid amantium usus atque ratio ferat. Etenim illam domi inclusam revertentem sponsum et montium juga cursu superantem videre, haudquaquam potuisse; sed desideranti illi, et de viri sui reditu cogitanti, redeuntis illius, et praefestinantis speciem, ut fit, ad annum occurrisse: accidisse autem, ut ad cogitationem apte eventus caderet, utque ille rediret, cuius de reditu sponsa cogitabat, quemque jam adventare animo praecipiebat. Nam evenire saepe, ut eorum quos amamus, et a quibus absumus proximos, et instantes reditus, species quaedam veluti nuntiae praecurrant, quae nobis, de amicorum nostrorum reditu nihil alioqui, aut cogitantibus, aut certi exploratique habentibus, de repente se offerunt, et subito desiderio nos accendunt, cupiditatemque nobis injiciunt, et